

מנה בדת

לע"צ הגאון רבי שלמה זלמן בן רבי חיים יהודה ליב אריעבאך זצוק"ל הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל MABADAF12@GMAIL.COM

חגיגה יא-יז **שינוי הדף היומי בדרך קצרו** גליון 112 פרשת כי תשא תשפ"ב

בראשת, שכתוב לימים ראשונים אשר היו לפניך, ולא ישאל מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור, שכתוב ולמקצה השמים עד קצה השמים, וישאל רק מקצה לקצה, אך לא קודם
דף יב ואחר שלמדנו מלמקצה השמים א"כ מה שכתוב למן היום אשר ברא אדם לומדים כדברי ר"א שאדם הראשון היה גובהו מהארץ לרקיע, ואחר שסרח הקב"ה הניח ידו עליו ומיעט, שכתוב אחר וקדם צרתני ותשת עלי כפך, ורב יהודה אומר בשם רב שאדם הראשון היה מסוף העולם עד סופו, שכתוב למן היום אשר ברא אלוקים אדם על הארץ ולמקצה השמים עד קצה השמים, ואחר שסרח הקב"ה הניח ידו עליו ומיעטו שכתוב ותשת עלי כפך, ובפסוק עצמו אין קושיא שמהארץ לרקיע הוא כשיעור למקצה השמים עד קצה השמים.

רב יהודה אומר בשם רב ש' דברים נבראו ביום הראשון, שמים וארץ, שכתוב בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ, תהו ובהו, שכתוב, והארץ היתה תהו ובהו, אור וחושך, שכתוב ויאמר אלוקים יהי אור, וכתוב וחושך על פני תהום, רוח ומים, שכתוב ורוח אלוקים מרחפת על פני המים, מדת יום ומדת לילה, שכתוב והיה ערב והיה בוקר יום אחד. תהו הוא קו ירוק שמקיף את כל העולם וממנו יוצא חושך, שכתוב ישת חושך שחרו סביבותיו, בוהו זה אבנים לחות המצוקות בתהום שמהם יוצאים מים, שכתוב ונטה עליה קו תהו ורב יהודה אבני בוהו, ויש להקשות שהאור נברא ברביעי, שכתוב ויתן אלוקים אותם ברקיע השמים, ויש לפרש כדברי ר"א שהאור שהקב"ה ברא ביום הראשון הקב"ה צופה בו מסוף העולם עד סופו, וכשהסתכל במעשה דור המבול דורו הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנוז מהם, שכתוב וימנע מרשעים אורם וגנוז לצדיקים שכתוב וירא אלוקים את האור כי טוב וטוב הוא צדיק, שכתוב אמרו צדיק כי טוב וכשהאור ראה שהוא נגנו לצדיקים שמה, שכתוב אור צדיקים ישמח, ונחלקו בוהו תנאים בכרייתא שלר' יעקב האור שנברא ביום הראשון אדם צופה בו מסוף העולם עד סופו, ולחכמים המאורות נבראו ביום הראשון ונתלו ביום רביעי.

רב זוטרא בר טוביה אומר בשם רב שהעולם נברא בי' דברים, בחכמה ותבונה, שכתוב ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, בדעת, שכתוב בדעתו תהומות נבקעו, בכח וגבורה, שכתוב מכין הרים בכוחו נאזר בגבורה, בגערה, שכתוב עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערותו, בצדק ומשפט, שכתוב צדק ומשפט מכון כסאך, בחדו ורחמים, שכתוב זכור רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה.

אמר רב יהודה בשם רב שכשנברא העולם התרחב והלך כשתי פקעות של חוט שתי עד שגער בו הקב"ה והעמידו, שכתוב עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערותו, וכמו שאמר ר"ל שכתבו אני קל ש-ד-י שאמרתי לעולם די, ועוד אמר ר"ל שכשברא הקב"ה את הים הרחיב והלך עד שגער בו הקב"ה ויבשו שכתוב גוער בים ויבשהו וכל הנהרות החריב.

לב"ש השמים נבראו קודם ואח"כ הארץ, שכתוב בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ, ולב"ה הארץ נבראה תחילה ואח"כ שמים, שכתוב ביום ברא ה' אלוקים ארץ ומעלות, והוכיחו כי א"כ שאדם בונה בית לפני העליה וכתוב הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה, וב"ש והוכיחו שאדם עושה כסא ואח"כ שרפרף, שכתוב כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי, ולחכמים נבראו כאחת, שכתוב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחדיו, וב"ש ובי"ה יפרשו יחדיו שלא יפרדו אחד מהשני, ור"ל מבאר את הפסוקים שבכרייתא ברא ה' קודם את השמים ואח"כ את הארץ, וכשנטה אותם נטה קודם את הארץ.

ר' יוסי בר' חנינא מפרש שמים ששם מים, ובכרייתא שנו שעשויים מאש ומים, שהקב"ה הביא אש ומים וערבב ביניהם ועשה מהם רקיע. ר' ישמעאל שאל את ר"ע כשהלכו בדרך שהוא שימש את נחום איש גם זו כ"ב שנה, והוא דרש את כל המילים את בתורה, ומה דרש באת השמים ואת הארץ, אמר לו שאם היה כתוב שמים וארץ היינו אומרים שמים הם שמו של הקב"ה ואת מפריד לומר שמים הוא שמים ממש, וכן ארץ עמוד ב כתוב ואת הארץ ובא להקדים שמים לארץ, ומה שכתוב אח"כ והארץ היתה ולכאורה השמים קדמו ומדוע מפורש מה שהיה בארץ, ושנו אצל ר' ישמעאל שזה משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו השכימו לפתחי והשכים ומצא אנשים ונשים והוא משבח למי שלא רגיל להשכים והשכים, ר' יוסי אומר אוי לבריות שרואות ואינן יודעות מה הן רואות, ועומדות ולא יודעים על מה עומדות, שהארץ עומדת על העמודים, שכתוב המרגיז ארץ על מקומה ועמודיה יתפלצון, ועמודים על המים, שכתוב לרוקע הארץ על המים, והמים על ההרים, שכתוב על ההרים יעמדו מים, וההרים על הרוח, שכתוב כי הנה יוצר הרים ובורא רוח, והרוח בסערה שכתוב רוח סערה עושה דברו, וסערה תלויה בזרועו של הקב"ה, שכתוב ומתחת זרועות

דף יא ניתן לבאר שהמשנה במעילה שאם נטל אבן או קורה של הקדש לא מעל כדברי שמואל, שמדובר בגזבר שמסורות לו אבני בנין תמיד הם ברשותו, ומשנתנו דיברה על הסיפא של המשנה במעילה שאם בנאה בתוך ביתו לא מעל עד שידור בתוכה בשווה פרוטה, והרי אם שינה בה מעל גם אם לא דר בה זה כהורים התלויין בשערה, אך יש לדחות שבמשנה שם מדובר כדברי רב שהניחה על פי ארובה, ולכן רק אם דר בה מעל ואם לא דר בה לא מעל, ומשנתנו דיברה על המקרה של רבא שנזכר בעה"ב ולא השליח שהשליח מעל, ואין להקשות שזה כמוציא מעות לחולין, כי שם הוא יודע שיש אצלו מעות של הקדש, אך השליח לא יודע, ולכן זה כהררין התלויין בשערה.

שנו בכרייתא שנגעים ואהלות המקרא בהם מועט והלכותיהם מרובות, אך קשה שבנגעים המקרא מרובה, ורב פפא מפרש בכרייתא שבנגעים המקרא מרובה וההלכות מועטות, ובאהלות המקרא מועט וההלכות מרובות, והנ"מ היא שבספק בנגעים יש לעיין במקרא, ואם הספק באהלות יש לעיין במשניות.

המשנה אומרת שדינים יש על מה לסמוך, ולכאורה יש בהם פסוקים מפורשים, ויש לומר שההידוש הוא כרבי שאומר נפש תחת נפש הוא ממון, ואין לומר ממש שכתוב נתינה בדמי ולדות וכתוב נתינה בנפש וכמו ששם הוא ממון כך כאן הוא ממון.

יש להקשות שעבודת הקרבן מפורשת בפסוק, ויש לומר שבא לחדש בהולכת הדם, שבפסוק כתוב והקריבו ולמדו מזה על קבלת הדם, והתורה כתבה את זה בלשון הולכה, שמהפסוק והקריב הכהן את הכל והקטיד המזבחה למדו להולכת אברים, וא"כ לא יצאה הולכה מכלל קבלה.

יש להקשות שטהרות כתוב בפירוש, ויש לומר שהמשנה דיברה על שיעור מקוה שאינו מפורש, שמהפסוק ורחץ את כל בשרו במים למדו מי מקוה, וכתוב את כל בשרו, והם מים שכל גופו עולה בהם ושיעורן אמה על אמה בגובה ג' אמות ושיעור חכמים שהן מ' סאה.

אמנם טומאות כתוב בפירוש בתורה, אך משנתנו באה לחדש את שיעור עדשה מהשרץ שאינו מפורש בפסוק, שכתוב הנוגע בהם, ואין לומר בכלול, כי כתוב בהם, ומשמע שיגע במקצתו שהוא ככולו ושיעור חכמים כעדשה, שהחומט תחילתו בכעדשה, ור' יוסי בר' יהודה אומר כזנב לטאה.

אמנם עריות כתובות בתורה בפירוש, עמוד ב אך כוונת המשנה לבתו מאנוסתו שאינה כתובה, כמו שאמר רבא בשם ר' יצחק בר אבדימי שמהגיזרה שוה הנה הנה לומדים איסור, ומזימה זימה לומדים שעונשן בשריפה.

המשנה מסיימת הן הן גופי תורה ומשמע ששאר המצוות אינן גופי תורה, אלא יש לגרוס הן והן גופי תורה.

פרק אין דורשין

משנה אין דורשים בפרשת עריות בג', ולא במעשה בראשית בשנים, ולא במרכבה ביחיד, אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו, המסתכל בד' דברים יפה לו אם לא בא לעולם, והם: מה למעלה מה למטה מה לפניו ומה לאחור, ומי שלא חס על כבוד קונו יפה לו שלא בא לעולם. גמרא המשנה מתחילה שלא דורשים במרכבה ביחיד, ואח"כ היא אומרת שמתור בחכם ומבין מדעתו, ויש לפרש במשנה שלא דורשים בעריות לג', ולא במעשה בראשית לב', ולא במעשה מרכבה ליחיד אלא א"כ הוא היה חכם ומבין מדעתו.

מה שלא דורשים בעריות בג' אין לומר שהטעם הוא שכתוב איש איש אל כל שאר בשרו איש איש הם שנים ושאר בשרו אחד, והתורה אומרת לא תקרבו לגלות ערוה, אך לפ"ז גם איש איש כי יקלל אלוקיו, וכן איש איש אשר יתן מזרעו למולך ג' נאמר שילמדו רק לב', אלא יש לומר שבברכת ה' ומולך בא ללמד שגם בני נח נאסרו בהם, אך לפ"ז נלמד בעריות שגם בני נח נאסרו בהם, אלא יש ללמוד מהפסוק ושמרתם את משמרת, ושמרתם הם שנים, משמרת א', והתורה אומרת לבלתי עשות מחוקות התועבות, אך לפ"ז גם את הפסוק ושמרתם את השבת, וכן ושמרתם את המצוות, וכן ושמרתם את משמרת הקדש, גם יירשו רק בב', ורב אשי אומר שלומדים את זה מסברא שאם יש שנים והרב נושא ונותן עם אחד מהם והשנים האחרים יסאו ויתנו ביניהם הם לא ישמעו מה אומר הרב ויבואו להתיר עריות, ובכל התורה לא חששו ורק בעריות כי נפשו של אדם מחמדת גזל ועריות, ובגזל לא אסרו, כי בעריות גדול היצר אף שלא בפניו אך בגזל אין היצר גדול שלא בפניו.

אין דורשים במעשה בראשית בשנים, שכתוב כי שאל נא לימים ראשונים וכתוב שאל בלשון יחיד, ולא ישאל קודם בריאת העולם, שכתוב למן היום אשר ברא אלוקים אדם על הארץ, ואין לומר שלא ישאל מששת ימי

עולם, ולחכמים הארץ עומדת על י"ב עמודים, שכתוב יצב גבולות עמים למספר בני ישראל, ויש אומרים שהיא עומדת על ד' עמודים שכתוב חצבה עמודיה שבעה, ולר"א בן שמוע היא עומדת על עמוד אחד ושמו צדיק, שכתוב וצדיק יסוד עולם.

לר' יהודה יש ב' רקיעים, שכתוב הן לה' אלוֹקֵיךְ השמים ושמי השמים, ולר"ל יש שבעה רקיעים שהם: וילון רקיע שחקים זבול מעון מכון ערבות, וילון אינו משמש כלום ונכנס שחרית ויוצא ערבית, ומחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, שכתוב הנוטה כרוק שמים וימתחם כאהל לשבת, ברקיע נמצאים חמה לבנה וכוכבים ומזלות, שכתוב ויתן אותם אלוֹקֵים ברקיע השמים, בשחקים עומדים ריחיים שטוחנים מן לצדיקים, שכתוב ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח וימטר עליהם מן לאכול, בזבול נמצאים ירושלים וביהמ"ק ומזבח בניו ומיכאל שר הגדול מקריב עליו קרבן, שכתוב בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים, ונקרא שמים שכתוב הבט משמים וראה מזבול קדשך ותפארתך, במעון יש כיתות של מלאכים שאומרים שירה בלילה ושחקים ביום מפני כבודן של ישראל, שכתוב יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עימי, ואמר ר"ל שהעוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שכתוב יומם יצוה ה' חסדו בגלל שבלילה שיר בתורה עמו, ויש אומרים שר"ל אמר שהעוסק בתורה בעוה"ב שדומה ללילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד בעוה"ב שדומה ליום, שכתוב יומם יצוה ה' חסדו משום שבלילה שירו עמי.

ר' לוי אומר שהפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילים אותו גחלי רתמים, שכתוב הקוטפים מלוח עלי שיח ושרש רתמים לחמם, ומעון נקרא שמים שכתוב השקיפה ממעון קדשך מן השמים, במכון יש אוצרות שלג וברד, ועלייה של טללים רעים ואגלים, וחדרה של סופה ומערה של קיטור ודלתותיהן אש שכתוב יפתח ה' לך את אוצרו הטוב, ולכאורה הם לא בשמים אלא בארץ שכתוב הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות אש וברד שלג וקיטור רוח סערה עושה דברו, ואמר רב יהודה בשם רב שדוד ביקש עליהם רחמים והורידם, והוא אמר כי לא קל חפץ רשע אתה לא יגורך רע צדיק אתה ה' לא יגור במגורך רע, ומכון נקרא שמים שכתוב ואתה תשמע השמים מכון שבתך, בערבות יש משפט וצדקה גנוי חיים ושלום וברכה, ונשמותיהם של צדיקים ורוחות ונשמות שעתיים להבראות, שכתוב כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי, וטל שעתי הקב"ה להחיות בו מתים, שכתוב גשם נדבות תניף אלוֹקֵים נחלתך ונלאה אתה כוננת, ושם אופנים וחיות הקדש ומלאכי השרת וכסא הכבוד ומלך קל חי רם ונישא שוכן עליהם שכתוב סלו לרוכב בערבות ביה-שמו, ונקרא שמים שכתוב כאן רוכב בערבות, וכתוב רוכב שמים בעזרך, וחשך ענן וערפל מקיפים אותו, שכתוב ישת חשך סביבותיו סוכתו חשכת מים עבי שחקים, ויש להקשות שלא שייך חשך לפני ה' שכתוב הוא גלי עמקתא ומסתרתא ידע מה בחשוכא, ונהורא עמיה שריא.

דף יג יש לומר שבבתים פנימיים יש אור, אך בחיצונים סביבותיו חשך. רב אחא בר יעקב אומר שיש רקיע נוסף מעל ראשי החיות, שכתוב ודמות על ראשי החיות רקיע כעין הקרח הנורא, ועד כאן יש לך רשות לדבר ואח"כ אין רשות לדבר כמו שכתוב בספר בן סירא, במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור במה שהורשית התבונן אין לך עסק בנסתרות.

רבן יוחנן בן זכאי אומר שכשנבוכדנצר אמר אעלה על במתי עב, השיבה לו בת קול רשע בן רשע בן בנו של נמרוד הרשע שהמריד כל העולם עליו במלכותו, הרי שנותיו של אדם הם ע' שנה שכתוב ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה, והרי מהארץ לרקיע מהלך ה' מאות שנה ועובי כל רקיע מהלך ה' מאות שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע, וחיות הקודש מעליהם, ורגלי החיות כנגד כולם, וקיסול החיות כנגד כולם, ושוקי החיות כנגד כולם, ורכובי היות כנגד כולם, וירכיהם כנגד כולם, וגופם כנגד כולם וצוארם מכנגד כולם, וראשיהם כנגד כולם, וקרניהם כנגד כולם, ולמעלה מהם כסא הכבוד ורגליו כנגד כולם, והכסא עצמו כנגד כולם, ומלך קל חי וקיים ונישא שוכן עליהם ואתה אומר אעלה על במתי עב אדמה לעליון אך אל שאול תרד אל ירכתי בור.

אין דורשים במרכבה ביחיד, ר' חייא אומר שמוסרים לו ראשי פרקים, ואמר ר' זירא שמוסרים ראשי פרקים רק לאב"ד ולמי שלבו דואג בקרבן, וללישנא בתרא לאב"ד שלבו דואג בקרבן, ר' אמי אומר שמוסרים סתרי תורה רק למי שיש בו ה' דברים, שר חמישים, נשוא פנים, ויועץ, וחכם חרשים ונבון לחש, עוד אמר ר' אמי שלא מוסרים דברי תורה לעכו"ם שכתוב לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעום.

ר' יוחנן אמר לו"א בא אלמדך במעשה מרכבה ואמר לו שעדיין אינו קשיש, וכשנפטר ר' יוחנן אמר לו ר' אסי שהוא ילמדו מעשה מרכבה, אמר לו ר"א אילו הייתי זוכה הייתי לומד כבר מר' יוחנן רבך, רב יוסף למד מעשה המרכבה וסבי של פומבדיתא למדו מעשה בראשית והם אמרו לו למדנו מעשה מרכבה, אמר להם למדונית אתם מעשה בראשית, אחר שלמדוהו אמרו לו למדנו מעשה מרכבה אמר להם שנינו בהם דבש ותלב תחת לשונך שדברים המתוקים מדבש וחלב יהיו תחת לשונך, ור' אבהו למד מהפסוק כבשים לבושך שדברים שהם בכבשונו של עולם היו תחת לבושך, אמרו לו למדנו עד ויאמר אלי בן אדם, אמר להם שזה עיקר מעשה

המרכבה, אך בברייתא שנינו שלרבי מעשה המרכבה זה עד וראי השני, ולר' יצחק עד החשמל ועד וארא מלמדים ואח"כ רק מוסרים ראשי פרקים, ויש אומרים שעד וארא מוסרים ראשי פרקים ואח"כ אם הוא חכם יבין מדעתו, ואם לא לא ילמד, ולכאורה אין ללמוד מחשמל, שינוקא אחד דרש בחשמל ויצאה אש ואכלתו, ויש לומר שלא הגיע זמנו של אותו ינוקא, ורב יהודה אמר שזכור אותו האיש לטוב וחנניה בן חזקיה שמו שלולא הוא היה גנונים את את ספר יחזקאל שדבריו היו סותרים דברי תורה, והעלו לו ג' מאות גרבי שמן וישב בעלייה ודרש הכל, והיה מעשה בתינוק שקרא בספר יחזקאל והיה מבין בחשמל ויצאה אש מחשמל ושרפה אותו וביקשו לגנוז את ספר יחזקאל, אמר להם חנניה בן חזקיה אם הוא חכם כולם חכמים, רב יהודה מבאר עמוד ב' שחשמל הוא חיות אש שממללות ובברייתא שנו שלעתיים הן שותקות ועתיים ממללות שכשיצא דיבור מהקב"ה הן שותקות וכשלא יוצא מפי ה' הן ממללות.

רב יהודה מבאר את הפסוק והחיות רצוא ושוב כמו אור שיוצא מתוך הכבשן, ור' יוסי בר חנינא מבאר את הפסוק כמראה הבזק כמו אור היוצא מהחרסים.

כתוב בפסוק וארא והנה רוח סערה באה מן צפון ענן גדול ואש מתלקחת ונוגה לו סביב ומתוכה כעין החשמל מתוך האש, ולהיכן הלך אמר רב יהודה בשם רב שהלך לכבוש את כל העולם תחת נבוכדנצר כדי שלא יאמרו האומות שהקב"ה מסר את ישראל בידי אומה שפלה, ואמר הקב"ה מי גרם לי שאהיה שמש תחת עובדי פסילים העוונות של ישראל.

כתוב בפסוק וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות, ואמר ר"א שיש מלאך אחד העומד בארץ וראשו מגיע אצל החיות, ובברייתא שנו ששמו הוא סנדלפון שגבוה מחביריו מהלך ה' מאות שנה ועומד אחרי המרכבה וקושר כתרים לקונו, אך קשה שנאמר ברוך כבוד ה' ממקומו משמע שאין מי שמכיר את מקומו, ויש לומר שהמלאך אומר שם על הכתר והוא הולך ויושב בראשו.

רבא אומר שכל מה שיחזקאל ראה גם ישעיהו ראה אלא שיחזקאל דומה לבן כפר שראה את המלך וישעיהו דומה לבן כרך שראה את המלך.

ר"ל ביאר בפסוק אשריה לה' כי גאה גאה שירה למי שמתגאה על הגאים, ומלך החיות הוא האריה ומלך שבכהמות הוא שור, ומלך העופות הוא הנשר, ואדם מתגאה עליו, והקב"ה על כולם ועל כל העולם כולו.

נאמר בפסוק אחד ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין מארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתן וגו' וכתוב וארבעה פנים לאחד פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר, וכאן לא כתוב פני שור, ואמר ר"ל שיחזקאל ביקש עליו רחמים והפכו לכרוב שלא יתכן שקטיגורו ייעשה סניגורו, ור' אבהו מפרש שכרוב הוא רביא שבבבל קוראים לתינוק רביא, ורב פפא מקשה שא"כ פני כרוב הוא כפני אדם, יש לומר שיש פנים גדולות ויש פנים קטנות.

בישעיהו כתוב שש כנפים לאחד, ואילו ביחזקאל כתוב ארבע כנפיים לאחת להם, ויש לומר שבזמן ביהמ"ק היו שש כנפיים וכשנחרב התמעטו לארבע, ורב חננאל אמר בשם רב שהתמעטו אותם שאומרות בהם שירה שכתוב ובשמים יעופף וקרא זה אל זה ואמר, וכתוב התעפף עינך בו ואיננו, ורבנן אומרים שהתמעטו אותם שהם מכסים את רגליהם, שכתוב ורגליהם רגל ישרה ואלולי התמעטו מהיכן ידע שהרגל ישרה, ויש לדחות שהתגלו הרגלים ואז ראה, שהרי כתוב פני השני פני אדם, והרי כנפיים אלו לא התמעטו אלא שראה כשהתגלו במקרה, אך יש לחלק שהדרך הוא לגלות הפנים לכבוד אדונם אך אין דרך ארץ לגלות רגליהם, א"כ מוכח שהתמעטו.

כתוב בדניאל אלף אלפים ישמשוניה ורבי רבבן קדמוהי יקומו, ובאיוב כתוב היש מספר לגרודיו, ויש לומר שבזמן ביהמ"ק אין מספר לגרודיו, ואחר חורבן התמעטו, ורבי אומר בשם אבא יוסי בן דוסתאי שעל הגדוד נאמר אלף אלפים ישמשוניה, אך לגרודיו עצמם אין מספר, ור' ירמיה בר אבא מפרש שאלף אלפים נאמר על נהר דינור שכתוב לפני כן נהר דינור נגד נפק מן קדמוהי אלף אלפים ישמשוניה ורבי רבבן קדמוהי יקומו, והנהר יוצא מהזיעה של חיות, ומר זוטרא אומר בשם רב שהוא נשפך על ראשי הרשעים בגיהנם שכתוב הנה סערת ה' חמה יצאה וסער מתחולל על ראש רשעים יחול, ולרב אחא בר יעקב הוא נשפך על אלו שקומטו מלהברא שכתוב אשר קומטו ולא עת נהר יוצק יסודם, ור' שמעון החסיד אומר שיש תתקע"ד דורות שקומטו מלהבראות קודם בריאת העולם דף יד ולא נבראו והקב"ה עומד ושותלן בכל דור, והן עזי הפנים שבדור, ור"ב בר יצחק אומר שאשר קומטו הוא לברכה, והם ת"ח שמקמטים עצמם על דברי תורה בעוה"ב והקב"ה מגלה להם סוד בעוה"ב שכתוב נהר יוצק יסודם,

שמואל אמר לחייא בר רב, בן אריה בא ואראה לך משהו מהדברים החשובים שאמר אביך, שבכל יום ויום נבראים מלאכי השרת מנהר דינור ואומרים שירה ומתבטלים שכתוב חדשים לבקרים רבה אמותנך, וזה לא כדעת רב שמואל בר נחמני שאמר בשם ר' יונתן שכל דיבור ודיבור שאמר הקב"ה נברא מלאך שכתוב, בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם.

בדניאל כתוב **לבושיה כתלג חיור ושער רישיה כעמר נקא**, ובשיר השירים כתוב **קוצותיו תלתלים שתורות כעורב**, ויש לומר שבישיבה הוא כזקן ובמלחמה הוא כצעיר שבישיבה נאה הזקן, ובמלחמה הבחור.

בסוף הפסוק נאמר כרסיה שביבין דינור, ובתחלת הפסוק כתוב **עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתיב ומשמע שיש ב' כסאות**, יש לומר ש אחד לו ואחד לדוד, וכן יומין אחד לו ואחד לדוד, ואמר ר' יוסי הגלילי עקיבא עד מתי אתה עושה שכניה חול, אלא אחד לדין ואחד לצדקה, ויש להסתפק אם ר"ע קיבל מר' יוסי, וישנה ברייתא שר"ע אמר אחד לדין ואחד לצדקה, ור"א בן עזריה אמר לו עקיבא מה לך אצל אגדה כלך לך אצל נגעים ואהלות, אלא אחד לכסא ואחד לשרפרף, כסא לשבת ושרפרף להדום רגליו שכתוב השמים כסאי והארץ הדום רגלי.

כשרב דימי הגיע מא"י אמר שישעיהו קילל את ישראל י"ח קללות ולא התקררה דעתו עד שהגיע לפסוק **ירחבו הנער בזקן והנקלה בנכבד**, שכתוב כי הנה הארזן ה' צבקות מסיר מירושלים ומיהודה משען ומשענה כל משען לחם וכל משען מים גבור ואיש מלחמה שופט ונביא וקוסם וזקן ושר חמישים ונשוא פנים ויועץ חכם חרשים ונבון לחש ונחתי נערים שריהם ותעלולים משלו הם, משען אלו בעלי מקרא משענה אלו בעלי משנה כמו ר' יהודה בן תימא וסבירי, ונחלקו רב פפא ורבנן אם היה ר' מאות סדרי משנה או ז' מאות סדרי משנה, כל משען לחם אלו בעלי תלמוד שכתוב לכו לחמו בלחמי, ושנו בין מסכתא, וכל משען מים אלו בעלי אגדה שמושיכם לבו של אדם כמים, גבור זה בעל שמועות איש מלחמות זה היודע לישא וליתן במלחמתה של תורה, שופט זה דיין הדן דין אמת לאמתו, נביא כמשמעו, קוסם הוא מלך שכתוב קסם על שפתי מלך, זקן זה הראוי לישיבה, שר חמישים יש לקרוא חומשים שיודע לישא וליתן בה' חומשי תורה, או כדברי ר' אבהו שלא מעמידים מתורגמן על הציבור פחות מבן חמישים שנה, נשוא פנים שנושאים פנים לדודו בעבורו, למעלה כר' חנינא בן דוסא, ולמטה כגון ר' אבהו אצל הקיסר, יועץ, שיודע לעבר שנים ולקבוע חודשים, חכם הוא תלמיד המחכים את רבותיו חרשים שבשעה שפותח בדברי תורה כולם נעשים כחרשים, נבון הוא המבין דבר מתוך דבר, לחש שראוי למסור לו דברי תורה שנמסרה בלחש, ונחתי נערים שריהם ביאר ר"א שאלו בני אדם שמנוערים מהמצוות ותעלולים ימשלו בהם, ביאר רב פפא בר יעקב שועלים בני שועלים, ואמר להם ירחבו הנער בזקן, שבני אדם שמנוערים מהמצוות ירחבו במלא במצוות, והנקלה הוא אדם שהחמורות הן לו כקלות, והם ירחבו במי שהקלות הן לו כחמורות, ורב קטינא אמר שאף בזמן כשלונה של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה שכתוב כי יתפש איש באחיו בית אביו לאמר שמלה לכה קצין תהיה לנו, שהדברים המכוסים כשמלה הם תחת ידך והמכשלה הזאת תחת ידך, היינו שדברים שבני אדם עומדים בהם רק אחר שנכשלו בהם והם תחת ידך, וכתוב בפסוק ישא ה' ביום ההוא לאמר לא אהיה חובש ובכיתי אין לחם ואין שמלה לא תשימוני קצין עם, ישא הוא שבועה שכתוב לא תשא את שם אלוקיך, לא אהיה חובש, שלא הייתי מחובשי ביהמ"ד, ובכיתי אין לחם ושמלה שאין לי מקרא משנה וגמרא, ואין לומר שאמרו שלא למדו כדי שלא יצטרכו לענות שיכלו לומר שלמדו ושכחו, ועוד שאמרו לא אהיה חובש והיינו שלא חבש כלל, ומה שאמר רבא שלא חרבה ירושלים עד שפסקו ממנה בעלי אמנה, שכתוב שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש אם יש עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה, עמוד ב' יש לומר שבדברי תורה היו אנשי אמנה ובמשא ומתן לא היו.

רבן יוחנן בן זכאי רכב על החמור בדרך, ור"א בן ערך חימר אחריו ואמר לו רבי שנה לי פרק אחד במעשה מרכבה, אמר לו הרי שנית לך כסא דורשים במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו, אמר לו רבי הרשה לי לומר דבר אחד שלמדתי, אמר לו אמור, ורבן יוחנן בן זכאי ירד מהחמור והתעטף וישב על אבן תחת הזית, אמר לו מדוע ירדת מהחמור אמר לו אפשר שתדרוש במעשה מרכבה והשכינה עמנו ומלאכי השרת מלווים אותנו וארכב על החמור, ומיד פתח ר"א בן ערך במעשה המרכבה ודרש וירדה אש מהשמים וסיבבה כל האילנות שבשדה ופתחו כולם ואמרו שירה, ואמרו הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל התומות עץ פרי וכל ארזים הללויה, ומלאך מהאש נענה ואמר הן הן מעשה מרכבה, ורבן יוחנן נשקו על ראשו ואמר ברוך ה' אלוקי ישראל שנתן בן לאברהם אבינו שיודע להבין ולחקור ולדרוש במעשה מרכבה, יש נאה דורש ולא נאה מקיים, ויש נאה מקיים אך לא נאה דורש, ואתה נאה דורש ונאה מקיים, אשריך אברהם אבינו שאלעזר בן ערך יצא מחלצין, וכשנאמרו הדברים לפני ר' יהושע הוא הלך עם ר' יוסי הכהן בדרך, ואמרו שגם אנו נדרוש במעשה מרכבה, ור' יהושע פתח ודרש ואתו היום היה תקופת תמוז והתקשרו שמים בעבים ונראה כקשת בענן, ומלאכי השרת התקבצו לשמוע דבריו כבני אדם שמתקבצים לראות בשחוק שלפני חתן וכלה, ור' יוסי הכהן סיפר זאת לרבן יוחנן בן זכאי אמר רבן יוחנן אשריכם ואשרי יולדתכם, אשרי עיני שכן ראו ואן אני ואתם בחלומי מסובים עד הר סיני ויצאה בת קול מהשמים עלו לכאן עלו לכאן, טרקלין גדול ומצעות נאות מוצעות לכם, אתם ותלמידים ותלמידי תלמידים מזומנים לכת שלישית היושבת לפני השכינה, אך קשה ששינו שר' יוסי בר' יהודה אומר שהיה ג'

הרצאות במעשה מרכבה, ר' יהושע לפני ר' יוחנן בן זכאי, ר"ע לפני ר' יהושע, ר' חנינא בן חכינאי לפני ר"ע, ולא מוזכר ר"א בן ערך, ויש לומר שר' יוסי החשיב מי שהרצה והרצו לפניו, ור"א בן ערך רק הרצה ולא הרצו לפניו, והחשיבו את ר' חנינא בן חכינאי אף שלא הרצו לפניו, אך הרצה לפני מי שהרצו לפניו.

ד' נכנסו לפרדס בן עזאי, וכן זומא, אחר, ור"ע, ור"ע אמר להם שכשהם מגיעים למקום אבני שיש טהור לא יאמרו שזה מים שעל זה נאמר **דובר שקרים לא יכון לנגד עיני**, בן עזאי הציץ ומת ונאמר עליו **יקר בעיני ה' המותה לחסידיו**, בן זומא הציץ ונפגע ונאמר עליו **דבש מצאת אכול דיין פן תשבענו והקאתו**, אחר קיצץ בנטיעות, ור"ע יצא בשלום, ושאלו את בן זומא האם מותר לסרס כלב אמר להם שכתוב **ובארצכם לא תעשו**, ושאלוהו אם בתולה שהתעברה מותרת לכה"ג, האם חוששים לדברי שמואל

דף טו שאמר שהוא יכול לבעול כמה בעילות ללא דם בתולים, או שזה לא שכיח, אמר בן זומא שלא מצוי כדברי שמואל, אלא חוששים שהתעברה באמבטי, ואף ששמואל אומר ששכת זרע שאינו יורה כחץ לא מוליד, אך כאן מדובר שכשיצא ממנו היה כמו יורה כחץ.

ר' יהושע עמד על מעלה בהר הבית, וכן זומא ראהו והוא לא עמד, אמר לו ר' יהושע במה אתה טרוד, אמר בן זומא שהוא צפה שאין בין מים העליונים לתחתונים אלא ג' אצבעות, כמו שכתוב **ורוח אלוקים מרחפת על פני המים** כיונה המרחפת על בניה ואינה נוגעת, אמר ר' יהושע שעדיין בן זומא מבחוץ שהרי הפסוק מרחפת על פני המים הוא ביום הראשון, ורק ביום השני כתוב **ויהי מבדיל בין מים למים**, ורב אחא בר יעקב אמר ששיעור ההבדל הוא כמלא נימא, ורבנן אמרו כמו הריח בין לוחות הגשר, ומר זוטרא או רב אסי אמר שזה כמו הריח בין שני גלימות פרוסות יחד, או כשתי כוסות הכפופות יחד,

על אחר נאמר אל תיתן את פיך לחטיא את בשרך, וטעותו היתה שראה שניתן למטטרון רשות לשבת ולכתוב את זכיותיהם של ישראל, והיה לו קשה הרי אין למעלה ישיבה ותחרות עורף ועייפות, א"כ שמא יש ב' רשויות, והוציאו את מטטרון והיכוהו ס' מכות ממקל של אש, אמרו לו מדוע לא קמת כשראת את אחר מגיע, וניתן לו רשות למחוק את זכיותיו, ויצאה בת קול שובו בנים שובבים חוץ מאחר, ואחר אמר שכיין שנטרד מעוה"ב יצא ויהנה בעוה"ז, ויצא לתרבות רעה, וכשיצא מצא זונה ותבעה אמרה לו אינך אלישע בן אבויה, עקר צנון מהערוגה בשבת ואז אמרה אחר הוא, והוא שאל את ר"מ אחר שיצא לתרבות רעה מה ביאור הפסוק **גם את זה לעומת זה עשה האלוקים**, אמר ר"מ שכל מה שברא הקב"ה ביבשה ברא כנגדו, הרים גבעות ימים ונהרות, אמר אחר שר"ע הסביר שה' ברא צדיקים וברא רשעים וברא גן עדן וברא גיהנם ולכל אחד יש חלק בגן עדן וביהנם והצדיק שזכה נוטל חלקו וחלק הרשע בגן עדן, והרשע שלא זכה נוטל חלקו וחלק הצדיק בגיהנם, ורב משרשיא מביא פסוק בצדיקים לכן בארצם משנה ירשו וברשעים כתוב **ומשנה שברון שברם**, ועוד שאל אחר את ר"מ מה ביאור הפסוק **לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז**, אמר ר"מ שזה נאמר על דברי תורה שקשה לקנותם ככלי זהב וקל לאבדם ככלי זכוכית, אמר אחר שר"ע ביאר שכמו שלכלי זהב וזכוכית יש תקנה אם נשברו כך לת"ח שסרת יש תקנה, אמר ר"מ א"כ חזור בך, אמר לו ששמע מאחרי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר.

פעם אחר רכב על סוס בשבת, ור"מ הלך אחריו ללמוד תורה, אמר לו אחר חזור לאחוריך ששיערת בעקבי סוסי עד כאן תחום שבת, אמר ר"מ גם אתה חזור בך אמר לו כבר אמרתי לך ששמעתי שאיני יכול חזור בתשובה, והכניסו ר"מ בחזקה לביהמ"ד ואחר אמר לתינוק אמור לי פסוקך אמר לו **אין שלום אמר ה' לרשעים**, והכניסו לביהמ"ד אחר ואמר לתינוק אמור לי פסוקך, אמר לו שכתוב **אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית נכתם עוונך לפני**, והכניסו לביהמ"ד אחר **עמוד ב' וגם שם אמר לתינוק שיאמר לו פסוק אמר לו ואת שדוד מה תעשי**, כי תלבשי שני כי תעדי עדי זהב כי תקרעי בפור ענייך לשוא תתיפי, והכניסו לביהמ"ד נוספים עד י"ג, ולאחרון אמר אמור לי פסוק ואמר לו שכתוב **ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי**, ואותו תינוק היה מגמגמם בלשונו והיה נשמע ולאלישע אמר אלוקים, יש אומרים שהיה עמו סכין ושחטו וקרעו ושלח ל"ג ביהמ"ד, או שהוא רק אמר אילו היה לי סכין הייתי קורעו, וכשמת אחר אמרו שלא ידונוהו כי עסק בתורה אך לא יגיע לעוה"ב בגלל חטאיו, אמר ר"מ שמוטב לו שידונוהו כדי שיבא לעוה"ב, ואמר ר"מ מתי אמות ואעלה עשן מקברו וכך היה, ואמר ר' יוחנן האם זה גבורה לשרוף את רבו היה אחד בינינו ולא יכלו להצילו אם אווזו בו מי יקחנו מידי, ומתי אמות ואכבה עשן מקברו, וכך היה כשנפטר ר' יוחנן, ופתח עליו הספדן אפילו שומר הפתח לא עמד בפניו רבינו.

בתו של אחר באה לרבי ובקשה שיפרנסנה, אמר לה בת מי את, אמרה לו בתו של אחר אני, אמר לה וכי יש לו ילדים הרי כתוב **לא ניין ונכד בעמו ואין שריד במגוריו**, אמרה לו זכור לתורתו ואל תזכור מעשי וירדה אש וסכסכה ספסלו של רבי, ובכה רבי ואמר שאם למגנים את התורה כך ק"ו למי שמתבחים בה.

יש להקשות איך ר"מ למד מאחר הרי רבה בר בר חנה דרש בשם ר' יוחנן בפסוק כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבקות הוא, שאם הרב דומה למלאך ה' צבקות יקבלו תורה מפיו ואם לא לא, אמר ר"ל שר"מ דרש את הפסוק הט אזניך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי ולא נאמר לדעתם, ור' חנינא למד מהפסוק שמעי בת וראי והטי אזניך ושכתי עמך ובית אביך, ומה שכתוב שיקבל רק מרב כמלאך נאמר על קטן, אך גדול ידע להזהר לא ללמוד ממשעו, ורב דימי אמר שבא"י אמרו שר"מ אכל את הפרי וזרק את הגרעין לחוץ, ורבא דרש בפסוק אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל שת"ח נמשלו לאגוז שאפילו אם התלכלך בטיט וצואה תוכו לא נמאס, כך ת"ח אפילו שסרח תורתו לא נמאסת, ורבה בר שילא פגש את אליהו ושאל אותו מה הקב"ה עושה, אמר לו שהוא אומר שמועות מכל החכמים אך לא בשם ר"מ, אמר לו מדוע, אמר לו כי למד מאחר, אמר לו שר"מ אכל את תוך הרימון וזרק את הקליפה ואמר לו אליהו אכן עכשיו הקב"ה אומר מאיר בני אומר שכשאדם מצטער שכינה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי ואם כך מצטער הקב"ה על דמיהם של רשעים ק"ו על דמיהם של צדיקים שנשפך,

שמואל ראה שרב יהודה נשען בכריח הדלת ובוכה, אמר לו מדוע, אמר לו האם קטן מה שכתוב ברבנן **איה שוקל איה סופר את המגדלים**, איה הם ששוקלים את הק"ו בתורה, איה סופר את המגדלים שהיו שונים ג' מאות הלכות במגדל הפורה באויר, ור' אמי אמר שדואג ואחיתופל שאלו ג' מאות שאלות במגדל הפורה באויר, ושנינו שג' מלכים וד' הדיוטות אין להם חלק לעוה"ב, א"כ מה יהיה עלינו אמר לו שמואל שבהם היתה טינה מתחילה, אך מאחר לא פסק מפיו זמר יווני ואמרו עליו שכשהיה פורש מביהמ"ד נשרו מחיקו הרבה ספרי מינים.

נימוס הגרדי שאל את ר"מ האם כל צמר שיורד ליורה יוצא כמו שנכנס, אמר לו ר"מ מי שהיה נקי אצל אמו יוצא כראוי ואם לא היה נקי קודם לא יוצא כראוי.

ר"ע נכנס לפרדס ויצא בשלום, ונאמר עליו **משכני אחרין נרצצה**, וגם אותו בקשו המלאכים לדחפו ואמר להם הקב"ה הניחתו לזקן זה שראוי להשתמש בכבודי

דף טז ורבה בר בר חנה אומר בשם ר' יוחנן שר"ע לא הציץ בשכינה שהוא דרש ואתא מרבבות קודש שיש בו אות ברבבה שלו, ור' אבהו אומר שהוא דרש דגול מרבבה, שהוא דוגמא ברבבה שלו, ור"ל אומר שכתוב ה' צבקות שמו שהוא ארון בצבא שלו, ור' חייא בר אבא אמר בשם ר' יוחנן שכתוב לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה והנה ה' עובר.

נאמרו ו' דברים בשדים, ג' כמלאכים, שיש להם כנפים, וטסים מסוף העולם לסוף, ויודעים העתיד להיות ולא כפשוטו אלא שהם שומעים מאחרי הפרגוד, ובג' כבני אדם, אוכלים ושותים, ופרים ורבים, ומתים.

נאמרו ו' דברים בבני אדם ג' כמלאכים שיש להם דעת והולכים בקומה זקופה ומדברים בלשון הקדש, ובג' דברים כבהמות, אוכלים ושותים ופרים ורבים ומוציאים רעי.

לכאורה מובן הטעם בדברי המשנה שהמסתכל מה מלמעלה מה למטה ומה לאחור רצוי שלא בא לעולם, אך מה החסרון במה לפניו, ור' יוחנן ור"א הסבירו במשל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו בנו לי פלטרין גדולים על האשפה, ובנו לו, ואין רצון המלך שיזכירו שם אשפה.

מי שלא חס על כבוד קונו רצוי שלא בא לעולם, ר' אבא מסביר שזה המסתכל בקשת שכתוב **כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה כבוד ה'**, ורב יוסף מסביר שזה נאמר על מי שעובר עבירה בסתר כדברי ר' יצחק שזה כאילו דוחק רגלי שכינה, שכתוב **כה אמר ה' השמים כסאי והארץ היום רגלי**, ומה שאמר ר' אלעאי שאם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שלא מכירים אותו וילבש ויתעטף שחורים ויעשה מה שלבו חפץ ולא יחלל שם שמים בפרהסיא, זה נאמר כשלא יכול לכופ את יצרו, אך כמובן עדיף לכופ את יצרו.

ר' יהודה בר **נחמני** המתורגמן של ר"ל דרש שהמסתכל בג' דברים עיניו כהות: **בקשת**, שכתוב **כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם הוא מראה כבוד ה'**, והמסתכל בנשיא שכתוב **ונתן מהודך עליו והמסתכל בכהנים** בשעה שעמדו ובירכו בביהמ"ק בשם המפורש, ועוד הוא דרש בפסוק אל תאמינו ברע אל תבטחו באלוף, שאם יאמר היצר הרע שניתן לחטוא והקב"ה ימחל, והיצר נקרא רע שכתוב **כי יצר לב האדם רע מנעוריו**, והקב"ה נקרא אלוף שכתוב **אלוף נעורי אתה**, ואם תאמר מי יעיד בי אבניו וקורות ביתו של אדם יעידו, שכתוב **כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה**, וחכמים אומרים שהנשמה מעידה שכתוב **ומשוכבת חיקך שמור פתי פיך** והנשמה היא השוכבת בחיקו של אדם, ור' זריקא אומר שהמלאכים המלווים לאדם מעידים בו, שכתוב **כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך**, ויש אומרים שהאברים מעידים באדם שכתבו **אתם עדי נאום ה' ואני קל**.

משנה יוסי בן יעזר אומר שלא לסמוך ביו"ט, ויוסי בן יוחנן אומר לסמוך, יהושע בן פרחיה אומר שלא, וניתאי הארכלי אומר שכן, יהודה בן טבאי אומר שלא, שמעון בן שטח אומר שכן, שמעיה אומר שכן, ואבטליון אומר שלא, הלל ומנחם לא חלקו וכשיצא מנחם נכנס שמאי והוא אמר שלא,

והלל אמר שכן, **עמוד ב** הראשונים בווגות היו נשיאים והשניים הם אב"ד, **גמרא** לר"מ ג' מזוגות הראשונים שאמרו שלא לסמוך וב' מהאחרונים שאמרו לסמוך הם נשיאים, והשניים להם הם אב"ד, ולחכמים יהודה בן טבאי הוא אב"ד ושמעון בן שטח הוא הנשיא, ומה שכתבו בברייתא שיהודה בן טבאי אמר ארעא בנחמה אם לא הרגתי עד זומר כדי להוציא מלב הצדוקים שאמרו שהעדים נהרגים רק אם נהרג הנידון, ואמר לו שמעון בן שטח שאני אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי שחכמים אמרו שעדים זוממין נהרגין או לוקים או משלמים רק כשהזומו שניהם, וקיבל עליו יהודה בן טבאי שיורה הלכה רק בפני שמעון בן שטח וכל ימיו הוא השתטח על קברו של אותו ההרוג והיה קולו נשמע, וחשבו העם שזה קול ההרוג אמר להם יהודה שזה קולו, ותראו שכשאמות לא ישמע הקול, ורב אחא בר רבא אמר שזה לא ראייה שאולי פייסו או שתבעו בדין, וזה מובן לר"מ ששמעון בן שטח היה אב"ד ויהודה בן טבאי הנשיא, לכן הורה בפני שמעון בן שטח, אך אם נאמר כחכמים ששמעון בן שטח היה נשיא איך הורה יהודה בן טבאי בפניו שהוא רק אב"ד, ויש לתרץ שקבל עליו שאפילו לא יצטרף לדון אלא לפניו.

אביי אומר שמנחם יצא לתרבות רעה, ורבא אומר שהוא יצא לעבודת המלך וכן שנו בברייתא שמנחם יצא לעבודת המלך ועמו יצאו פ' זוגות תלמידים לבושים בגדי מלכות.

רב שמן בר אבא אומר בשם ר' יוחנן שלא תהיה שבות קלה בעיניך שהרי האיסור בסמיכה הוא רק שבות ונחלקו בו גדולי הדור, ויש להקשות שפשוט שאסור, אלא שנחלקו בשבות של מצוה אך גם זה פשוט, אלא בא להוציא ממי שסובר שנחלקו בדין סמיכה אלא נחלקו בדין שבות, והוכיח מזה רמי בר חמא שצריך לסמוך בכל כוחו שאם לא כן מדוע שלא לסמוך, ולכאורה נחלקו בזה בברייתא שכתוב **דבר אל בני ישראל וסמך ולא בנות ישראל**, ולר' יוסי ור"ש הנשים יכולות לסמוך, ואמר ר' יוסי שאבא אלעזר סח לי שהיה לנו עגל של זבחי שלמים והבאנוהו לעזרת נשים והן סמכו עליו לא מדין סמיכה אלא לעשות להן נחת רוח ואם נאמר סמיכה היא בכל כוחו האם בגלל נחת רוח ניתן להן לעבוד בקדשים, ויש לדחות שבאמת צריך בכל כוחו ולנשים אומרים שיקילו ידיהן, אך לר"ז לא צריך לומר לא מפני שסמיכה בנשים אלא שזה לא נקרא סמיכה, ואמר ר' אריך שאומרים כאן ב' טעמים א' שאין כאן סמיכה, ועוד שנושאים להן נחת רוח, ורב פפא הוכיח מזה שאסור להשתמש בצדדים של בהמה, שאם מותר יגידו להן לסמוך בצד,

דף יז ורב אשי אומר שאפילו אם צדדים מותרים אלא שהראש שהוא בהמשך לגבה הוא כגבה.

משנה לב"ש מביאים שלמים ואין סומכים עליהם אך לא מביאים עולות, ולב"ה ניתן להביא שלמים ועולות ולסמוך עליהם, לב"ש, עצרת שחל בערב שבת יום טבוח החגיגה אחר שבת, ולב"ה אין יום טבוח אחר שבת, ולכו"ע כשחל בשבת טובחים אחר שבת ובאותו יום כה"ג אינו לובש כליו ומותר להספיד ולהתענות להוציא מהאומרים שעצרת היא אחר שבת. **גמרא** ר"א אומר בשם ר' אושעיא מנין שיש תשלומין לעצרת כל ז' ימים, שכתוב **בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות**, וכמו שלפסח יש תשלומים כל ז' כך עצרת, ואין להקיש לסוכות שיש לו תשלומין כל ח' שאמנם שמיני הוא רגל בפני עצמו אך זה רגל רק לענין פז"ר קש"ב, פייס זמן רגל קרבן שיר ברכה, ולענין תשלומין הוא משלים את הראשון ששנינו שמי שלא חג ביו"ט ראשון חוגג את כל הרגל וכן ביו"ט האחרון, ויש לומר שאם יש אפשרות לתפוש הרבה או מעט תופסים את המעט ומה שכתוב בפסוק **חג הסוכות בא להקיש לחג המצות שכמו שחג המצות טעון ליה כן חג הסוכות עמוד ב** ובחג המצות לומדים מהפסוק **ופנית בבוקר והלכת לאוהלך**, ויש להקשות שבמשנתנו כתוב שאם חל יו"ט בערב שבת לב"ה אין לה יום טבוח, ומשמע שנדחה לגמרי, ויש לומר שאינה צריכה יום טבוח והיינו שמקריבים בו ביום, אך בזה נחלקו ברישא שלב"ש לא מביאים עולות ולב"ה מביאים, ויש לומר שאם היו חולקים רק ברישא היינו אומרים שב"ש יודו שכשחל בערב שבת יקריבו באותו יום שאי אפשר להקריב בשבת ואם היו חולקין רק כשחל בערב שבת היינו אומרים שכשחל בחול ב"ה יודו לב"ש, ויש להוכיח ממה ששנינו שמי שלא חגג ז' ימי הפסח וח' ימי החג ויו"ט ראשון של עצרת שוב אינו חוגג, ולכאורה היינו יו"ט של עצרת ויש לומר שהכוונה ליום טבוח אך לפ"ז נפשוט שיש רק יום טבוח אחד, ויש לגרוס ימי טבוח, ויש להוכיח ממה ששנה רבה בר שמואל שהתורה אמרה שימנה ימים ויקדש חדש, וימנה ימים ויקדש עצרת, וחוגג את עצרת למנוייה, והיינו שכמו שבחודש מקדשים יום אחד, כך עצרת, ורבא דוחה שלעצרת מונים גם שבועות כמו שאמר אביי שמצוה למנות ימים ושבועות שכתוב **שבעה שבועות תספר לך**, וגם קוראים לו חג שבועות, ואצל ר"א בן יעקב שנו שכתוב **וקראתם ובקוצרכם**, והחג שקוראים וגם קוצרים בו זה עצרת, וביו"ט אסור לקצור אלא יש ימי תשלומין, וצריך את טעמו של ר"א בן יעקב שלא נאמר שימי השלמת עצרת יהיו אסורים במלאכה, ומר"א בן יעקב לא נדע כמה ימים הם ימי התשלומים, לכן צריך את דרשתו של ר"א בשם ר' אושעיא.